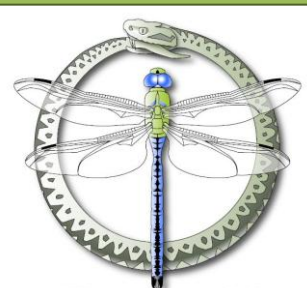

2014

Ecologische beoordeling

Inclusief nader onderzoek

Uitbreiding recreatiepark Eysinga-State

FaunaX
Faunistisch Onderzoek & Advies

COLOFON

BUREAU FAUNAX

Badweg 40 B
8401 BL Gorredijk

0513-435024
info@faunax.nl

www.faunax.nl

Lid van Netwerk Groene Bureaus

Ecologische beoordeling Inclusief nader onderzoek

Uitbreiding recreatiepark Eysinga-State

*Inventarisatie en beoordeling natuurwaarden in het kader van de Flora- en
faunawet*

Gorredijk, 12 november 2014

In opdracht van:

Rho adviseurs voor leefruimte

Contactpersoon:

Dhr. E. Stellingwerf

Uitvoering:

Bureau FaunaX

Veldwerk:

Mw. J. Arisz (nader onderzoek)

Mw. W. de Boer (ecologische quickscan)

Rapportage:

Mw. J. Arisz / Mw. W. Boer

Autorisatie:

Mw. W. de Boer

Foto's voorpagina:

Impressie van het plangebied

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Opzet	2
1.2.1 Veldwerk quickscan	3
1.2.2 Veldwerk nader onderzoek.....	3
2. ECOLOGISCHE WET- EN REGELGEVING	5
2.1 Natuurbeschermingswet.....	5
2.2 Ecologische hoofdstructuur.....	5
2.3 Flora- faunawet	5
3. RESULTATEN VELDONDERZOEK	6
3.1 Flora.....	6
3.2 Vogels	6
3.3 Zoogdieren	6
3.3.1 Vleermuizen	6
3.3.2 Waterspitsmuis en andere muizen.....	7
3.3.3 Overige zoogdiersoorten	8
3.4 Amfibieën, vissen en reptielen	8
3.4.1 Amfibieën	8
3.4.2 Vissen.....	8
3.4.3 Reptielen.....	9
3.5 Ongewervelden	9
4. SAMENVATTING EN CONCLUSIES	10
4.1 Overzicht beschermde soorten	10
4.2 Conclusies en aanbevelingen.....	10
4.3 Overzicht vervolgstappen.....	12
5. BRONNEN EN LITERATUUR	13
BIJLAGE I. RESULTATEN MUIZENONDERZOEK	14
BIJLAGE II. DE FLORA- EN FAUNAWET	15
Algemene zorgplicht.....	15
Verbodsbepalingen	15
Omgaan met beschermde soorten.....	15
Vogels	16
Zorgvuldig handelen.....	16

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Voor het recreatiepark Eysinga-State te Sint Nicolaasga is uitbreiding gepland. Op de gronden die nu nog in agrarisch gebruik zijn zullen in de toekomst enkele recreatiegebouwen worden geplaatst, waterpartijen ge-/vergraven en worden ingericht en beheerd als natuur. Er zullen geen bomen worden gekapt, wel zijn inmiddels bomen aangeplant in het noordelijk deel van het plangebied. Figuur 1 geeft de globale ligging van het plangebied weer (conform planvorming 2014). In figuur 2 is de toekomstige invulling van het gebied weergegeven.

Aangezien de beoogde werkzaamheden een ruimtelijke ingreep betreffen, is een toetsing aan de Flora- en faunawet een vereiste. De consequenties van de beoogde ruimtelijke ingreep zijn in 2012 in eerste instantie via een korte ecologische beoordeling, een quickscan, getoetst aan de bepalingen van de Flora- en faunawet. Vervolgens heeft in 2014 nader onderzoek plaatsgevonden naar de waterspitsmuis. In deze rapportage wordt verslag gedaan van de resultaten van de volledige ecologische beoordeling, waarbij adviezen zijn geformuleerd hoe te handelen conform de bepalingen in de Flora- en faunawet.

Figuur 1. Luchtfoto van het plangebied, planvorming 2014 (rood omlijnd). (bron: Bingmaps.com)

Figuur 2. Toekomstige invulling van het plangebied (gegevens: Buro Vijn / Rho adviseurs voor leefruimte).

1.2 Opzet

In opdracht van Tadema Project / Rho adviseurs voor leefruimte is door Bureau FaunaX, op basis van veldonderzoek, bureaustudie en ecologisch inzicht, een beschouwing opgesteld over de aanwezigheid van beschermde soorten en habitats binnen de invloedssfeer van de geplande werkzaamheden. Daarbij is onderzocht of zich binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden beschermde plant- of diersoorten bevinden of hiervoor geschikte biotopen of habitats zijn.

Deze ecologische beoordeling geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Komen er binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden (biotopen van) beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet voor?
2. Wat zijn de mogelijke effecten van de realisatie van de initiatieven en het in gebruik hebben ervan op deze beschermde natuurwaarden?
3. Voor welke soorten en habitats wordt de wet mogelijk overtreden en hoeverre kunnen overtredingen vermeden, dan wel verzacht worden?
4. Wat zijn de te ondernemen vervolgstappen met betrekking tot het voorkómen van schade aan beschermde soorten binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden?

Voor het beantwoorden van deze vragen zijn, naast de verzamelde gegevens tijdens het veldonderzoek, ook andere bronnen geraadpleegd. Zie hiervoor de bronnenlijst in hoofdstuk 5.

1.2.1 Veldwerk quickscan

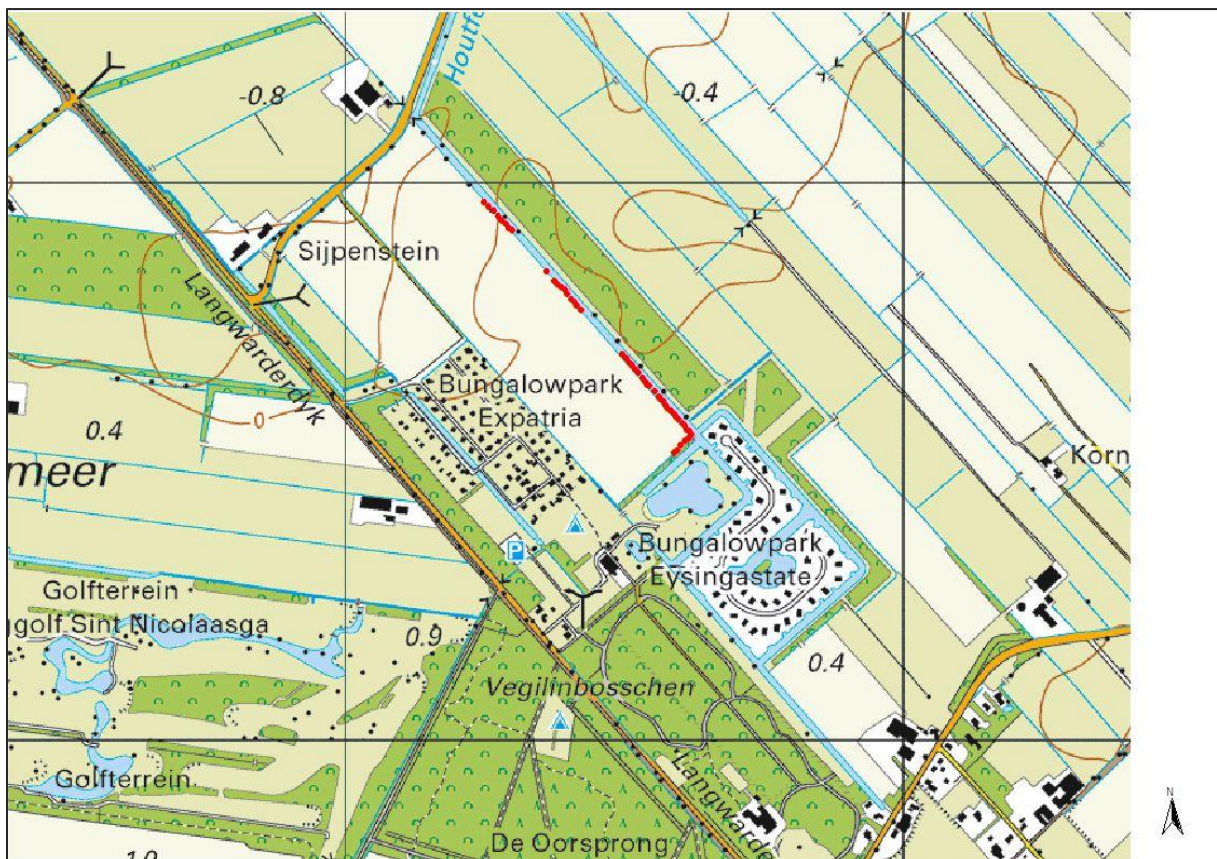
In eerste instantie is een verkennend veldonderzoek uitgevoerd. Op 9 februari 2012 is dit verkennende veldbezoek in de vorm van een quickscan uitgevoerd. Hierbij is het plangebied en de directe omgeving hiervan visueel geïnspecteerd op geschikte habitats voor of aanwijzingen van beschermde soorten. Tijdens dit veldbezoek is gelet op zowel aanwezigheid van beschermde soorten als de aanwezigheid van geschikt leefgebied voor binnen de Flora- en faunawet beschermde soorten. De resultaten van deze quickscan zijn al eerder in een rapportage opgenomen (FaunaX rapport 1205).

1.2.2 Veldwerk nader onderzoek

Naar aanleiding van de resultaten uit de quickscan heeft in oktober 2014 nader onderzoek plaatsgevonden naar de eventuele aanwezigheid van de waterspitsmuis in het plangebied.

In totaal zijn 5 raaien met vallen (type Longworth life traps) geplaatst. Totaal zijn verdeeld over deze vijf raaien 100 vallen geplaatst. De raaien zijn uitgezet in een steekproef langs de Houtvaart en een smalle watergang. De locatie van de raaien is weergegeven in figuur 1 en de coördinaten van de raaien in tabel 1.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een pre-bait periode van 3 dagen, waarbij de vallen wel gevuld aanwezig waren, maar deze niet dicht konden vallen. Deze periode wordt aangehouden om de dieren de kans te geven te wennen aan vreemde objecten in het leefgebied. De vallen zijn geplaatst op 24 oktober 2014. Na deze pre-bait periode zijn de vallen op scherp gezet op 27 oktober 2014. Vervolgens hebben per raai vijf controlerondes plaatsgevonden, met een interval van 12 uren ertussen (startend met een ochtendronde op 28 oktober). In totaal is voor het gehele plangebied op deze wijze gekomen tot 500 valmomenten. Op donderdag 30 oktober zijn de vallen na de laatste ochtendronde opgeruimd.

Figuur 3. De rode stippen geven de locaties van de uitgezette muizenvallen weer (topografische ondergrond: PDOK).

Tabel 1. Coördinaten uitgezette raaien Eysinga-State. Deze locaties zijn tevens weergegeven in figuur 1 hierboven.

Raainummer	Beginpunt (RD)	Eindpunt (RD)
1	179.590 - 550.515	179.614 - 550.541
2	179.621 - 550.549	179.554 - 550.626
3	179.545 - 550.636	179.495 - 550.693
4	179.423 - 550.773	179.361 - 550.841
5	179.298 - 550.914	179.247 - 550.965

2. ECOLOGISCHE WET- EN REGELGEVING

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming en soortbescherming. Gebiedsbescherming houdt in dat gebieden met belangrijke natuurwaarden wettelijk zijn beschermd. Het gaat hierbij om de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Natura 2000-gebieden, natuurreservaten en andere in bestemmingsplannen aangeduide natuurgebieden. De soortbescherming valt onder de Flora- en faunawet (zie bijlage).

2.1 Natuurbeschermingswet

De bescherming van de Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet 1998 (NB-wet). Projecten of activiteiten die niet noodzakelijk zijn voor of verband houden met het beheer van de natuurwaarden van Natura 2000-gebieden en mogelijk negatieve effecten hebben op deze waarden, dienen getoetst te worden aan de Natuurbeschermingswet. Deze toetsing vindt enkel plaats in het geval dat de uitvoering van een project plaatsvindt binnen de invloedssfeer van een N2000-gebied en verwacht wordt dat deze uitvoering mogelijk negatieve effecten heeft op soorten of habitattypen waarvoor het N2000-gebied is/wordt aangewezen.

Het plangebied ligt in niet de nabijheid van een Natura 2000-gebied. De werkzaamheden hebben derhalve geen negatieve effecten op Natura-2000 gebieden of aangewezen soorten. Een toetsing aan de Natuurbeschermingswet is niet aan de orde.

2.2 Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor het creëren en vormgeven van een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden in Nederland. Indien een ruimtelijke ingreep binnen de begrenzing van de EHS plaatsvindt moet een 'nee, tenzij' procedure worden doorlopen en zal bij doorgang van de ingreep in de regel compensatie en mitigatie noodzakelijk zijn.

Het in figuur 1 en 2 gedefinieerde plangebied ligt niet binnen de EHS. Toetsing aan de EHS is derhalve niet aan de orde. Het omringende landgoed Eysinga-State hoort wel bij de EHS, dit valt echter buiten het plangebied.

2.3 Flora- faunawet

De Flora- en faunawet draagt zorg voor de bescherming van in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet bevat een aantal verbodsbepalingen die zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Het is niet toegestaan planten te plukken en dieren te doden, te vangen of te verstoren die onder de Flora- en faunawet vallen. Naast deze verbodsbepalingen is de zorgplicht opgenomen die voor alle dieren geldt. De zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen mag hebben voor dieren.

De dier- en plantensoorten die zijn opgenomen op de Flora- en faunawet zijn onderverdeeld in drie tabellen, waarbij de soorten op tabel 1 het lichtst beschermd zijn en die op tabel 3 het zwaarst. Vogels hebben een aparte status. Alle inheemse in Nederland broedende vogelsoorten zijn tijdens de broedperiode zwaar beschermd. Tevens is er een groep vogelsoorten aangewezen waarvan het nest het gehele jaar, dus ook buiten de broedtijd, beschermd is. Deze groep is weer onderverdeeld in vijf categorieën. In bijlage I bij dit document wordt de Flora- en faunawet verder toegelicht.

3. RESULTATEN VELDONDERZOEK

3.1 Flora

Het plangebied bestaat uit maïs- en aardappelakkers, maar ook delen met jonge bosopslag. Deze delen bevinden zich aan de noordoostzijde van de Houtvaart en bevatten soorten als zwarte els, beuk, wintereik en berk. In de kruidlaag staan soorten als pitrus, ridderzuring, braam, rietgras en grote brandnetel.

Hoewel het veldbezoek is gebracht buiten het groeiseizoen kon toch een goede inschatting worden gemaakt van het mogelijk voorkomen van beschermde plantensoorten. Vanwege het overwegend agrarische en voedselrijke karakter van het plangebied worden er geen beschermde planten verwacht. Op basis van de biotooipeigenschappen kan hun voorkomen worden uitgesloten.

3.2 Vogels

Tijdens het veldonderzoek werd een aantal vogelsoorten waargenomen, waaronder zwarte kraai, blauwe reiger, grote zilverreiger, watersnip, merel, roodborst, houtduif, buizerd, havik en een groep veldleeuweriken. Er werden geen nestplaatsen van soorten opgenomen in de lijst met jaarrond beschermde vogelsoorten aangetroffen. Nestplaatsen van de overige broedvogels kunnen zich zowel op de agrarische percelen als in de houtwallen bevinden.

3.3 Zoogdieren

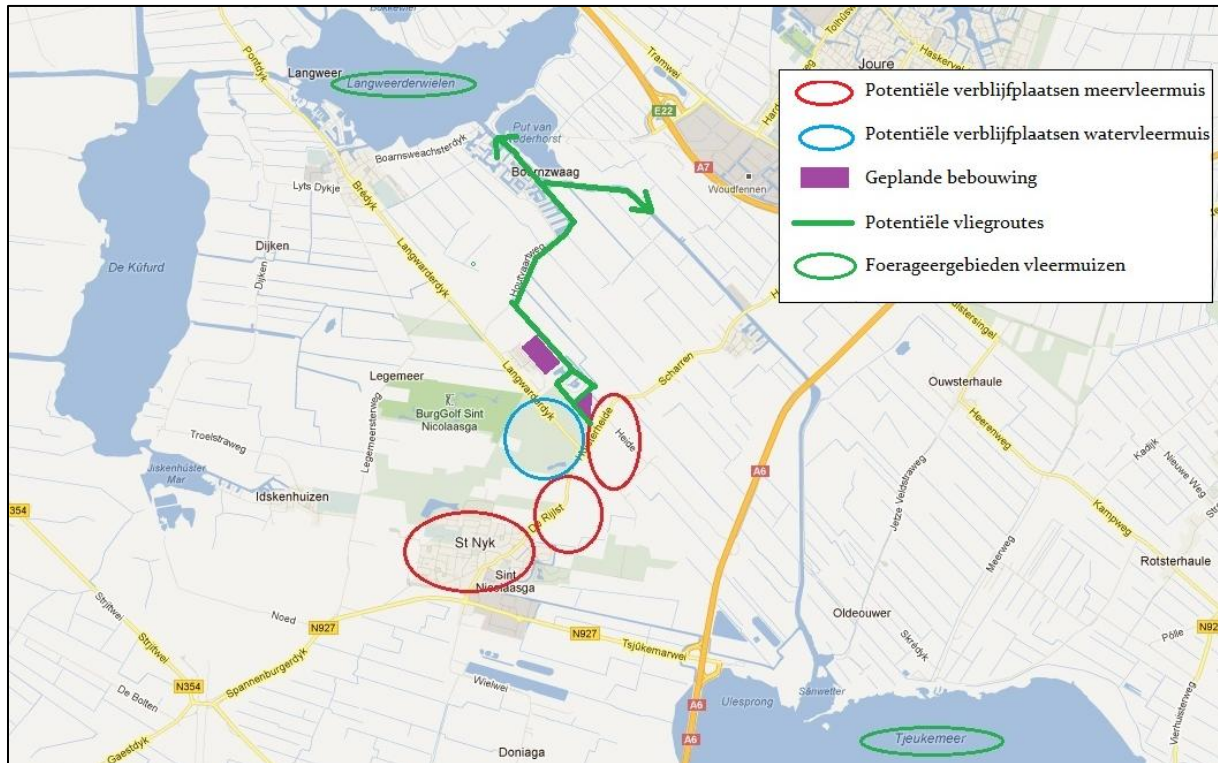
3.3.1 Vleermuizen

Er zullen geen bomen worden gekapt of opstallen gesloopt. Daarmee bestaat er geen mogelijkheid dat er vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen verloren kunnen gaan.

Het Friese merengebied is bekend als een gebied waar de zeldzame en zwaar beschermde meervleermuis relatief veel voorkomt. Tevens komt de watervleermuis hier veel voor. Beide soorten maken gebruik van brede vaarten en kanalen en langs bomenrijen om zich te verplaatsen tussen foerageergebieden onderling en tussen foerageergebieden en verblijfplaatsen. Vleermuizen zijn zeer gevoelig wat betreft verlichting langs deze vliegroutes. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat ze verlichting langs de vliegroute als een niet tot zeer moeilijk neembare hindernis beschouwen (Kuijper et al., 2008). De foerageergebieden bestaan over het algemeen uit brede watergangen en (de oeverzones van) meren. De meervleermuis bewoont voor de zomer- en kraamverblijfplaatsen voornamelijk gebouwen, de watervleermuis bewoont voornamelijk boomholten.

De Houtvaart loopt dood tegen de weg Huisterheide aan. In tegenovergestelde richting staat het direct in verbinding met de Scharster Rijn, het kanaal dat de Langweerderwielen verbindt met het Tjeukemeer. In de directe omgeving van het eindpunt van de Houtvaart bevinden zich woningen, boerderijen en het dorp St. Nicolaasga. Dit zijn allemaal potentiële verblijfplaatsen voor de meervleermuis. Direct ten zuiden van het recreatiepark bevindt zich een relatief groot bosperceel van gemengd bos met volwassen bomen. Het is goed mogelijk dat zich in dit bosperceel boomholtes bevinden die in gebruik kunnen zijn door watervleermuizen. Zouden zich in de omgeving verblijfplaatsen bevinden, dan is het zeer waarschijnlijk dat de Houtvaart gebruikt wordt als vliegroute tussen de verblijfplaatsen en de foerageergebieden. Eén en ander is inzichtelijk gemaakt op de kaart van figuur 4. Daarmee zou de Houtvaart van essentieel

belang zijn voor de instandhouding van buiten het plangebied liggende verblijfplaats(en). Essentiele onderdelen van het leefgebied zijn even zwaar beschermd als de verblijfplaatsen zelf (Ff-wet tabel 3, zie bijlage II). Indien de Houtvaart een vliegroute is en er ontstaat door de nieuwe inrichting uitstraling van verlichting op dit water, dan kan het zijn dat de functie van vliegroute verloren gaat.

Figuur 4. Potentiële situatie m.b.t. vleermuizen in verband met lichtuitstraling op de Houtvaart. Voor uitleg zie tekst.

3.3.2 Waterspitsmuis en andere muizen

Tijdens het verkennende veldbezoek in 2012 is de Houtvaart als geschikte habitat voor waterspitsmuis beoordeeld. De overige watergangen zijn ongeschikt voor de soort, doordat hier steile oevers aanwezig zijn en de waterkwaliteit onvoldoende is. In oktober 2014 heeft in het plangebied onderzoek middels life traps plaatsgevonden. Tijdens dit onderzoek is waterspitsmuis niet aangetroffen. Voorkomen van de waterspitsmuis binnen het plangebied kan op basis van het uitgevoerd onderzoek worden uitgesloten.

Tijdens het nader onderzoek zijn volgende muizensoorten wel aangetroffen: veldmuis, dwergmuis, bosmuis en bosspitsmuis. Veldmuis was hierbij de meest talrijke soort. Opvallend was het relatief hoge aantal dwergmuizen (figuur 5). Dit is een soort die houdt van ruige vegetatie, welke op de oevers van de Houvaart voldoende aanwezig was. Ook waren in de vegetatie en op de grond enkele oude nesten van de soort aanwezig. De resultaten van het muizenonderzoek zijn samengevat in bijlage I.

Figuur 5. Opvallend talrijk tijdens het life trap muizenonderzoek was de dwergmuis.

3.3.3 Overige zoogdiersoorten

Tijdens het verkennende veldbezoek werden in de sneeuw vele sporen van hazen aangetroffen, maar ook van de vos en ree. Het plangebied is voor de grotere soorten geschikt als foerageergebied. Haas heeft naar verwachting binnen het plangebied vaste verblijfplaatsen. Verder is het waarschijnlijk dat de kleine roofdieren zoals wezel, hermelijn of bunzing hier op muizen jagen. Tijdens het veldonderzoek werd tot slot woelrat waargenomen. Alle hier genoemde soorten zijn licht beschermd (Ff-wet tabel 1).

3.4 Amfibieën, vissen en reptielen

3.4.1 Amfibieën

In de sloten die het plangebied omringen en de te dempen en vergraven sloot worden geen zwaarder beschermde amfibiesoorten, zoals poel- of heikikker verwacht. Dit zijn soorten die in het algemeen voedselarm en helder water nodig hebben. De watergangen binnen het plangebied, is voor deze soorten geen geschikte habitat aanwezig, omdat hiervoor de waterkwaliteit onvoldoende is en/of de watergangen te breed en diep zijn. Tijdens het onderzoek zijn gewone pad, bruine kikker en bastaardkikker waargenomen. Eventueel zou kleine watersalamander ook nog voor kunnen komen binnen het plangebied. Dit betreft alle licht beschermde soorten (Ff-wet tabel 1).

3.4.2 Vissen

In de directe omgeving van het plangebied zijn zowel de grote- als de kleine modderkruiper vastgesteld. (De Boer, 2009 en 2011). Enkele watergangen binnen het plangebied vormen potentieel geschikte habitat voor beide soorten.

Het plangebied bevindt zich ook in directe nabijheid van het bekende leefgebied van de bittervoorn (Melis et al., 2013). Op de oevers van de Houtvaart lagen, tijdens het nader onderzoek, verspreid zwanenmossels, welke bittervoorn gebruikt voor de voortplanting.

Het plangebied zou hierdoor potentieel leefgebied kunnen vormen voor bittervoorn, grote modderkruiper (beide soorten Ff-wet tabel 3) en kleine modderkruiper (Ff-wet tabel 2).

3.4.3 Reptielen

Het plangebied is niet geschikt voor reptielen. Op basis van de bekende verspreidingsgebieden van de Nederlandse reptielen zou alleen ringslang binnen het plangebied voor kunnen komen. De beoogde werkzaamheden aan de watergangen hebben geen negatieve effecten op de soort. Vaste rust- en verblijfplaatsen bevinden zich in ruigere vegetatie, waaraan geen werkzaamheden voorzien zijn. De landbouwpercelen vormen geen geschikte habitat voor de soort. Negatieve effecten van de werkzaamheden op reptielen zijn daarom uit te sluiten.

3.5 Ongewervelden

Het plangebied is waarschijnlijk geschikt voor enkele meer algemene libellen- en dagvlindersoorten. Er komen enkele zwaar beschermde libellensoorten voor in de ruime omgeving van het plangebied. Dit zijn de gevlekte witsnuitlibel en de groene glazenmaker. (Bron: Libellenwerkgroep Fryslân De Hynstebiter). Voor de gevlekte witsnuitlibel is geen geschikt biotoop aanwezig en kan het voorkomen in het plangebied worden uitgesloten. De groene glazenmaker is voor de voortplanting afhankelijk van de aanwezigheid van vitale krabbenscheervelden. Deze zijn in de watergangen binnen het plangebied niet aanwezig.

4. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

4.1 Overzicht beschermde soorten

In onderstaand overzicht worden de aangetroffen en potentieel aanwezige beschermde soorten en hun beschermingsstatus (voor betekenis zie bijlage) binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden samengevat. In de Flora- en faunawet zijn vooral vaste verblijfplaatsen (voortplantingslocaties zoals nesten, holen, kraamkolonies etc.) van belang, maar ook de functionele leefomgeving die vaste verblijfplaatsen in stand houdt. In dit overzicht zijn dan ook alleen de soorten opgenomen, waarvoor het plangebied onderdeel vormt van hun leefgebied en/of levenscyclus en de geplande ontwikkeling mogelijk van negatieve invloed is.

Tabel 2. Overzicht van aangetroffen en potentieel voorkomende beschermde flora en fauna in het plangebied. Beschermingsstatus Flora- en faunawet: T 1 = Tabel 1; Licht beschermd, T 2 = Tabel 2; Middelzwaar beschermd, T 3 = Tabel 3; Zwaar beschermd

Soortgroep	Soort	Aanwezig	Potentieel voorkomend	T 1	T 2	T 3
Vogels	Broedvogels in algemene zin	x	x			x
Zoogdieren	Meervleermuis		x			x
	Watervleermuis		x			x
	Haas	x		x		
	Dwergmuis	x		x		
	Veldmuis	x		x		
	Bosmuis	x		x		
	Huisspitsmuis		x	x		
	Bosspitsmuis	x		x		
	Woelrat	x		x		
Amfibieën	Gewone pad	x		x		
	Bruine kikker	x		x		
	Kleine watersalamander		x	x		
	Bastaardkikker	x		x		
Vissen	Bittervoorn		x			x
	Grote modderkruiper		x			x
	Kleine modderkruiper		x		x	

4.2 Conclusies en aanbevelingen

- *Broedvogels*

Alle broedvogels in Nederland zijn tijdens de broedtijd beschermd; hun nesten en legfels mogen niet worden verstoord of vernield. Door te werken buiten het broedseizoen (globaal de periode 15 maart – 15 juli) kan verstoring grotendeels voorkomen worden. De Flora- en faunawet kent echter geen standaardperiode voor het broedseizoen, het gaat erom of er een broedgeval is. Van bijvoorbeeld houtduif is bekend dat zij tot september tot broeden kunnen komen. Indien men vóór het broedseizoen begonnen is met de werkzaamheden en voorkomen wordt dat zich op het werkterrein broedvogels vestigen, dan is het toegestaan om in het broedseizoen door te werken.

In het plangebied kunnen verschillende soorten broedvogels worden verwacht, zowel op de percelen als in de groenelementen binnen het plangebied. De werkzaamheden dienen derhalve buiten het broedseizoen te worden uitgevoerd, anders is ecologische begeleiding bij deze werkzaamheden noodzakelijk.

- *Vleermuizen*

Alle vleermuissoorten zijn in Nederland zwaar beschermd (Ff-wet tabel 3), dit geldt zowel voor vaste rust- en verblijfplaatsen als voor essentiële onderdelen uit het leefgebied. De Houtvaart

vormt in potentie een vaste vliegroute voor de water- en/of meervleermuis is. Alle soorten vleermuizen zijn zeer gevoelig voor lichtverstoring op hun vliegroute. Als door werkzaamheden (tijdelijk) of door bewoning of nieuw te realiseren verlichting (permanent) licht op het water van de Houtvaart uitstraalt, is er een reële kans dat een eventuele vliegroute wordt verstoord en zijn functie verliest. Hiermee wordt het functionele leefgebied van water- en of meervleermuis aangetast, omdat de vliegroute essentieel is voor het in stand houden van vaste verblijfplaatsen.

Lichtverstoring tijdens de werkzaamheden kan worden voorkomen door geen werkzaamheden buiten de daglichtperiodes uit te voeren. Lichtverstoring door bouw van vakantiewoningen of nieuw te plaatsen verlichting kan enkel worden voorkomen door het afschermen van licht. Bij verlichting zijn hiervoor simpele oplossingen mogelijk. Uitstraling van woningen kan enkel worden voorkomen door de aanleg van een wal of de aanleg van een dichte houtwal. In beide gevallen zou deze tot boven eventuele verlichting uit moeten komen.

Als lichtuitstraling niet te voorkomen is, dan is het noodzakelijk dat er een nader onderzoek plaatsvindt naar de aanwezigheid van een vaste vliegroute van vleermuizen. Een nader onderzoek naar een eventuele vliegroute dient plaatsvinden tussen april en begin oktober en neemt ongeveer twee maanden in beslag. Voor de juridische houdbaarheid dient een eventueel nader onderzoek conform Vleermuisprotocol te worden uitgevoerd (versie maart 2013).

- *Vissen*

De watergangen binnen het plangebied vormen mogelijk leefgebied van de beschermde vissoorten bittervoorn, grote modderkruiper (beide soorten Ff-wet tabel 3) en kleine modderkruiper (Ff-wet tabel 2). Conform figuur 2 (paragraaf 1.1) zouden werkzaamheden aan de Houtvaart zijn voorzien (graafwerkzaamheden oever t.b.v. aantakking nieuwe wateren). In geval er sprake is van leefgebied van de genoemde vissoorten, treedt bij het uitvoeren van de werkzaamheden verstoring op van het leefgebied. Mogelijk worden delen van het leefgebied tijdelijk of permanent ongeschikt. In geval er inderdaad werkzaamheden aan watergangen zijn voorzien, dan is het noodzakelijk om een nader onderzoek uit te laten voeren naar het eventueel voorkomen van de drie genoemde vissoorten. Dit onderzoek vindt plaats in de meest gunstige periode (in de periode april – oktober, eventueel buiten deze periode in geval er geen sprake is van vorst of ijsvorming). Als de watergangen geheel ongemoeid worden gelaten, dan is een nader onderzoek niet nodig.

- *Licht en niet beschermde soorten: de zorgplicht*

Binnen het plangebied zijn enkele licht beschermde soorten aanwezig. Voor schade aan licht beschermde soorten geldt in principe een vrijstelling. De zorgplicht (zie Bijlage I in deze rapportage) van de Ff-wet schrijft echter voor dat men verplicht is om alles wat redelijkerwijze mogelijk is, te doen of juist te laten om schade aan wilde planten en dieren zo veel mogelijk te voorkomen.

Een mogelijkheid om de licht beschermde kleine zoogdier- en amfibiesoorten geen schade te berokkenen is om alle vegetatie in het plangebied voorafgaand aan de werkzaamheden (kort) af te maaien, zodat hun dekking verdwijnt. Hierdoor worden ze met zachte hand bewogen ergens anders hun heil te zoeken. Tevens wordt geadviseerd om werkzaamheden uit te voeren als de temperaturen minimaal 8 °C bedragen, zodat amfibieën niet meer in hun winterslaap zijn.

4.3 Overzicht vervolgstappen

Om de werkzaamheden binnen de kaders van de Flora- en faunawet uit te voeren dienen de volgende maatregelen te worden uitgevoerd:

- **Broedvogels:** werkzaamheden uitvoeren buiten het broedseizoen anders inschakelen ecologische begeleiding.
- **Vleermuizen:** voorkomen lichtuitstraling Houtvaart, anders uitvoeren nader onderzoek naar een functie van vliegroute van dit water.
- **Vissen:** in geval er werkzaamheden aan watergangen zijn voorzien, uitvoeren nader onderzoek vissen (in beginsel in de periode april – oktober).
- **Licht en niet beschermde soorten:** naleven zorgplicht.

5. BRONNEN EN LITERATUUR

Boer, E.P. de (2009). Nader onderzoek beschermde soorten Ff-wet Herinrichting Teroelsterzypen, Bureau FaunaX, Terwispel

Boer, E.P. de (2011). Nader onderzoek Heikikker en Grote modderkruiper Teroelstersypen. Bureau FaunaX, Terwispel

Boer, E.P. de & Boer, W. de (2012). Ecologische beoordeling Uitbreiding recreatiepark Eysinga State, Bureau FaunaX, Terwispel

Dienst Regelingen (2011). Soortenstandaards:

- Bittervoorn
- Grote modderkruiper
- Kleine modderkruiper

D.P.J. Kuijper, J. Schut, D. van Dulleman, H. Toorman, N. Goossens, J. Ouwehand & H. J.G.A. Limpens, 2008. Experimental evidence of light disturbance along the commuting routes of pond bats (*Myotis dasycneme*). *Lutra* 51(1).

Melis, J.; Jong, R. de en Koopmans, M. (red.) (2013). Vissen in Fryslân, werkatlas II, verspreiding 1900 – 2012. Wetterskip Fryslân, Altenburg & Wymenga, Fryslân Grien, Leeuwarden.

www.bingmaps.com

www.ravon.nl

www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek.aspx

www.telmeel.nl

www.waarneming.nl

www.hynstebiter.nl

www.pdok.nl

BIJLAGE I. RESULTATEN MUIZENONDERZOEK

Soort	# vangsten ronde 1	# vangsten ronde 2	# vangsten ronde 3	# vangsten ronde 4	# vangsten ronde 5	Voorkomen in raai
veldmuis	16	18	13	15	7	2 t/m 5
dwergmuis	18	3	5	2	4	2 t/m 5
bosmuis	6	0	4	1	2	1 t/m 4
bosspitsmuis	2	0	0	1	1	2, 3, 4

BIJLAGE II. DE FLORA- EN FAUNAWET

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierin is de soortbescherming vastgelegd. Hiermee is ook de verplichting ontstaan om ruimtelijke plannen aan deze wet te toetsen. De volgende wetsartikelen- en bepalingen uit deze wet zijn, in het onderhavige geval, relevant:

Algemene zorgplicht

De zorgplicht (artikel 2) houdt in dat eenieder dient te voorkomen dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen heeft voor alle in het wild levende planten en dieren. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden. De zorgplicht geldt altijd en overal, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Verbodsbepalingen

- Artikel 8 verbiedt het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.
 - Artikelen 9 tot en met 12 verbieden het doden, verontrusten, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde inheemse dieren, dan wel het beschadigen, vernielen, uithalen of verstoren van hun nesten, holen of andere voortplantings-, vaste rust- of verblijfsplaatsen.
- Artikel 75 biedt de mogelijkheid ontheffing aan te vragen van de verbodsbepalingen.

Omgaan met beschermde soorten

Op 23 februari 2005 is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) omtrent artikel 75 van de Flora- en faunawet is van kracht geworden. Voor het verkrijgen van vrijstellingen. In de nieuwe opzet van de Flora- en faunawet zijn beschermde soorten onderverdeeld in **drie beschermingscategorieën** (Tabellen 1, 2 en 3). **Vogels** vallen hierbuiten en worden apart behandeld. Deze nieuwe indeling is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van de beschermde soorten in Nederland, waarbij ook beschermde soorten van de Europese Habitatrictlijn zijn ingepast. Het betreft de volgende beschermingscategorieën ingedeeld in drie tabellen:

1. Tabel 1: Licht beschermde soorten:	vrijstelling
2. Tabel 2: Middelzwaar beschermde soorten:	gedragscode of ontheffing
3. Tabel 3: Zwaar beschermde soorten:	ontheffing

Tabel 1-soorten: Dit betreft een aantal licht beschermde, maar algemene soorten in Nederland, waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt wel de zorgplicht. Voor schade aan deze soorten geldt op voorhand een *vrijstelling*, mits bij ingrepen sprake is van bestendig beheer- en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen. Als dit niet het geval is, moet er alsnog een ontheffingsaanvraag worden gedaan, waarbij getoetst wordt volgens het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (de lichte toets).

Tabel 2 –soorten: Beschermde soorten waarvoor niet op voorhand vrijstelling wordt verleend, maar kan worden gewerkt volgens een door het Ministerie goedgekeurde *gedragscode*. De gedragscode moet vermelden hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfsplaatsen wordt voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. Er moet *aantoonbaar* volgens een goedgekeurde *gedragscode* worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd dienen te worden.

Als er nog geen gedragscode is of niet volgens een gedragscode gewerkt wordt, moet bij overtreding van de artikelen 8 – 12 van de Flora- en faunawet alsnog een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan dient plaats te vinden, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt alleen getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende

populaties. Als dit inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden. Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het plangebied noodzakelijk is. Daarnaast moet worden voldaan aan de zorgplicht

Tabel 3-soorten: Dit betreft de meest zwaar beschermde soorten (waaronder soorten die vermeld zijn in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn). Een ontheffingsaanvraag voor eventuele schade aan deze soorten wordt getoetst via een zogenaamde 'uitgebreide toets'. Voor het verkrijgen van een *ontheffing* moet aan vier criteria worden voldaan:

- 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang
- 2) er is geen alternatief voor de ingreep
- 3) de ingreep doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort
- 4) er wordt voldaan aan zorgvuldig handelen (zie paragraaf 'Zorgvuldig handelen' hieronder).

Vogels

Vogels zijn niet in één van deze tabellen opgenomen en worden in de opzet van de Flora- en faunawet apart behandeld. Voor vogels geldt tijdens het broedseizoen een algemene bescherming, waarbij het verboden is vogels en hun nesten in het broedseizoen te verstoren. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. In de praktijk betekent dit dat met name het broedseizoen ontzien dient te worden, aangezien juist in deze periode sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Als de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden, zal in het algemeen niet snel een ontheffing nodig zijn.

Naast de bescherming tijdens het broedseizoen, is in 2009 voor vogels een aangepaste lijst opgesteld met vogelsoorten waarvan de nestplaatsen jaarrond beschermd zijn. Dit betreft vogelsoorten die de nestplaats jaarrond gebruiken of soorten die jaarlijks terugkeren naar hetzelfde nest. De lijst met vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen bestaat uit vijf categorieën:

- 1) Nesten die, behalve tijdens het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats
- 2) Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar
- 3) Nesten van vogels, zijnde niet koloniebroeders, die elke broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar
- 4) Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet tot nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
- 5) Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving ervan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. De soorten uit categorie zijn niet onder alle omstandigheden jaarrond beschermd, maar vragen wel extra onderzoek. Middels een omgevingscheck zal voor deze soorten onderzocht moeten worden of voldoende alternatieve nestgelegenheid beschikbaar is. Ook kan sprake zijn van zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden die nesten van vogelsoorten uit deze categorie wel jaarrond beschermd maken.

Een ontheffingsaanvraag voor vogels wordt getoetst middels een 'uitgebreide' toets.

Zorgvuldig handelen

Zorgvuldig handelen (artikelen 2b, 2c, 2d en 16 c AMvB) is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd en gaat een stapje verder dan de zorgplicht. Niet zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een inspanning om te overzien wat de beoogde ingreep voor gevolgen kan hebben. Een initiatiefnemer moet altijd vooraf inventariseren welke beschermde (niet vrijgestelde) soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep wordt gepland. Ook moet de initiatiefnemer in redelijkheid alles doen of juist laten om te voorkomen, of

zoveel mogelijk beperken, dat de artikelen 8 – 12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. Een belangrijke eerste stap daartoe is bijvoorbeeld een juiste planning van de werkzaamheden, om te voorkomen dat dieren in de voortplantingstijd verstoord worden.